

ภาวะผู้นำกับการจัดการยุคใหม่ Leadership and modern managemen

เครือวัลย์ มโนรัตน์ และพิทวัฒน์ มโนรัตน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

winwanwan888@gmail.com

บทคัดย่อ

ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของงานและองค์กร ปัจจุบันมีความเชื่อว่า ผู้นำไม่ได้เป็นมาโดยกำเนิด การเป็นผู้นำสามารถสร้างขึ้นได้ จากการที่ผู้นำใช้ความพยายามและการทำงานหนัก การเป็นผู้นำจึงเป็นเรื่องที่เรียนรู้ได้ ภาวะผู้นำเป็นคำที่มีผู้ให้นิยามมากมาย แต่ที่คนส่วนใหญ่เข้าใจตรงกันก็คือ เป็นกระบวนการอิทธิพลทางสังคมที่บุคคลหนึ่งตั้งใจใช้อิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนด รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร ภาวะผู้นำจึงเป็นกระบวนการอิทธิพลที่ช่วยให้กลุ่มสามารถบรรลุเป้าหมาย เป็นการสร้างความไว้วางใจและเชื่อมั่นในภาวะผู้นำที่เป็นตัวบ่งชี้ความน่าเชื่อถือได้มากที่สุดในความพอใจของพนักงานในองค์กร การจัดการองค์กรจึงมีความจำเป็นต้องใช้หลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ผสมผสานเข้าด้วยกันกับหลักการทางพระพุทธศาสนาและนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการองค์กรเพื่อให้ทันกับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1.การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิผลสูง 2.การแก้ปัญหา 3.การวางแผน 4.การกำกับการ ปฏิบัติงาน และการสื่อสารที่ดี

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, การจัดการ, ยุคใหม่

Abstract

Leadership is a key factor in the success of work and organization. Currently, there is a belief that Leaders are not born. Leadership can be built. from that person's effort and hard work Being a leader is something that can be learned. Leadership is a term that has been defined by many. But what most people understand is that It is a process of social influence in which a person intends to influence others. to perform various activities as specified including building relationships between people in the

organization. Leadership is therefore an influential process that helps groups achieve their goals. It builds trust and confidence in leadership that is the most reliable indicator of employee satisfaction in the organization. Organizational management therefore requires the use of modern management principles combined with Buddhist principles and applied them in organizational management to keep up with the rapidly changing society. The objectives are: 1. Building a highly productive team. 2. Problem Solving 3. Planning Project 4. Performance Monitoring and good communication

Key words : Leadership, Management, Modern

บทนำ

บุคคลหลายคนร่วมกันทำกิจกรรมใด ๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันย่อมจะเกิดภาวะผู้นำขึ้นหรือมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่มนั้นแสดงบทบาทเป็นผู้นำเสมอ อาจแสดงบทบาทในรูปของ การสั่งการ ชี้แนะหรือประนีประนอม ประสานงาน ภาวะผู้นำเป็นสถานการณ์ที่จำเป็นมากสำหรับองค์การ การบริหารองค์การใด ๆ หากขาดผู้นำย่อมจะทำให้องค์การดำเนินกิจกรรมไปด้วยความยากลำบาก องค์การประกอบด้วยคนจำนวนมากย่อมจะวุ่นวายสับสน ต่างคน ต่างทำงานไปไม่ประสานกันหรือขัดแย้งกัน การบรรลุเป้าหมายขององค์การย่อมจะล่าช้าหรือไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

ภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง สัมพันธภาพในเรื่องของการใช้อิทธิพล ที่มีต่อกันและกัน ระหว่างผู้นำกับผู้ตามที่มีมุ่งหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยสะท้อนถึงวัตถุประสงค์ที่มีร่วมกันภาวะผู้นำเกี่ยวข้องกับ การใช้อิทธิพลเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มบุคคล โดยกลุ่มบุคคลเหล่านั้นมีความตั้งใจที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ที่มีร่วมกันระหว่างผู้นำกับผู้ตาม

ในปัจจุบันภาวะของผู้นำต้องมีการเปลี่ยนแปลงที่เร็ว ผู้นำต้องทำให้ความคิดของตนมีวิวัฒนาการให้ทันกาล ถือว่าเป็นการช่วยย่นระยะเวลาให้การคิดของภาวะผู้นำที่จะทำให้เกิดมุมมองใหม่ ๆ เกิดขึ้น ดังนี้

1. มองโลกในแง่ดี (Optimism Not Pessimism)

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงที่เร่งตัวขึ้น แทนที่คุณจะต้องกังวลและถามตัวเองว่า คุณจะถูกทิ้งไว้เบื้องหลังกับการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้งหรือไม่ ให้ตั้งคำถามว่า เราจะสามารถติดตามให้ทันได้อย่างไร แทนที่จะกังวล ให้เตรียมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลง

2. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Receive and Send)

ในความเป็นจริงของโลกดิจิทัล เราสามารถสร้างความผูกพันกับทุกคน และให้ทุกคนสนทนตามข้อกำหนดของเรา ด้วยการแลกเปลี่ยนข้อมูล มุมมอง และแนวคิด ที่เกิดขึ้นโดยทันที ไม่ว่าเราจะชอบหรือไม่ก็ตาม

เมื่อเกิดปัญหาในการให้บริการที่ส่งผลกระทบต่อผู้ใช้บริการของคุณ มีโอกาสที่โลกจะได้รับรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้แล้ว ให้สร้างความผูกพันกับคนไม่ว่าจะเป็นผู้ใช้บริการ ลูกค้า ผู้ป่วย หรือสาธารณะ และคาดหวังว่า พวกเขาจะบอกคุณได้มากกว่าที่คุณเคยรู้

3. ตั้งคำถาม (Questions Not Answers)

ผู้นำควรเริ่มถามคำถามใหม่ ๆ แทนที่จะถามว่า จะเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้ดีขึ้นได้อย่างไร ให้ถามว่าความเป็นเลิศหน้าตาเป็นอย่างไรความเป็นเลิศไม่ใช่การทำเหมือนเดิม แต่เริ่มต้นด้วยความคิดเปิด เช่นลูกค้าของ Henry Ford กล่าวว่า สิ่งที่เราต้องการคือม้าที่เร็วขึ้น Ford ตั้งคำถามว่า จะทำให้เป็นไปได้อย่างไร

4. หาจุดเด่น (Insourcing Not Outsourcing)

มีตลาดเฉพาะสำหรับทุกบริการหรือผลิตภัณฑ์ ให้มุ่งเน้นไปสิ่งที่องค์กรของคุณสามารถทำได้ดี เป็นอย่างดี แล้วจ้างงานภายนอกในสิ่งที่ทำได้เร็วกว่า ถูกกว่า และเป็นสิ่งที่ไม่สำคัญต่อธุรกิจหลักของคุณ ความได้เปรียบในการแข่งขัน เกิดขึ้นจากความสามารถที่ไม่มีใครเลียนแบบได้ของคุณ คุณเท่านั้นที่ทำได้ดีกว่าคนอื่น ๆ ให้เลือกทำเฉพาะสิ่งนั้น

5. ดูที่ต้นน้ำ (Upstream Not Downstream)

จากเทือกเขาสูง น้ำฝนและหิมะละลายหลอมรวมกันเป็นลำธาร และลำธารเล็ก ๆ เหล่านี้รวมเข้าเป็นแม่น้ำขนาดใหญ่ที่ไหลลงสู่มหาสมุทร เป็นสิ่งที่ไม่สามารถหยุดยั้งได้ การดูแลสุขภาพก็เช่นกัน ต้องดูที่ต้นน้ำตั้งแต่สุขภาพมารดาและบุตร การสูบบุหรี่ น้ำตาล อาหาร และการออกกำลังกาย ค้นหาต้นน้ำในธุรกิจของคุณ และเข้าไปแทรกแซงที่นั่น ถ้าเราแก้ปัญหที่ปลายน้ำ เราจะถูกกวาดออกไปในทะเล

6. สร้างนวัตกรรม (Innovative Not Administrative)

ผู้นำที่ล้มเหลวในการเปิดประตูสู่การทดลอง ความเสี่ยง และการประกอบกิจการ โดยทำหน้าที่เป็นเพียงผู้รับใช้ระบบในปัจจุบันเท่านั้น เขาจะประสบกับความยากลำบากในการแก้ปัญหา ผู้นำยุคใหม่ จะต้องสร้างบรรยากาศ ที่ใช้นวัตกรรมเป็นหลักในการปฏิบัติงาน พวกเขาจะต้องใช้อิทธิพลของตน เพื่อปลดแอกศักยภาพที่เป็นนวัตกรรมของพนักงาน

7. แบ่งเวลาพัก (Off Not On)

การจัดการเวลาและพลังงาน เป็นแนวโน้มใหม่ของภาวะผู้นำ สิ่งที่เราเลือกที่จะมุ่งเน้นในเรื่องทั้งสองนี้ จะกำหนดขอบเขตของการทำงาน และการทำงานที่ไม่มีขอบเขตที่ชัดเจน จะทำให้หมดแรง และลดผลผลิต สร้างขอบเขตระหว่างการทำงานและครอบครัวของคุณ และให้แน่ใจว่าคุณวางแผนเป็นอย่างดี

8. มอบอำนาจ (Distributed Not Directed)

ภาวะผู้นำเป็นเหมือนอุตสาหกรรมการผลิตไฟฟ้า ที่มีเครื่องกำเนิดไฟฟ้าส่วนกลาง (วัตถุประสงค์หลัก) เพื่อเติมเต็มพันธกิจทางธุรกิจ พลังงานนี้ถูกแจกจ่ายไปยังจุดของผู้ใช้หรือลูกค้า เช่นเดียวกับการผลิตพลังงาน มีศักยภาพหรือเครื่องกำเนิดไฟฟ้าขนาดเล็กจำนวนมากอยู่ในหมู่พนักงาน ที่พร้อมส่งมอบแทนในนามของคุณ ผู้นำสมัยใหม่ไม่ใช้การกำกับ พวกเขามอบอำนาจ โดยที่พวกเขาหวังว่าจะสร้างผู้นำรุ่นต่อไปให้รุ่งเรือง

9. มีคุณธรรม (Integrity Not Correctness)

ความถูกต้องอย่างเดียวไม่เพียงพอ เพื่อให้เกิดความมุ่งมั่นในระยะยาวต่อผลิตภัณฑ์ เหตุผลใด ๆ หรือตามอุดมคติ ผู้นำต้องปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรม สำหรับผู้นำสมัยใหม่ คุณธรรมสามารถวัดได้ด้วยภูมิปัญญาของผู้ชน และจะไม่สามารถแยกแยะภาวะผู้นำจากบริบททางสังคมของธุรกิจได้อีกต่อไป ไม่ว่าจะเป็นกับลูกค้า คู่ค้า ผู้ให้บริการ หรือพนักงาน ผู้นำต้องแสดงให้เห็นถึงความซื่อสัตย์ ไม่ใช่ดีแต่พูด

10. เรียนรู้เสมอ (Learning Not Leading)

สุดท้าย ผู้นำต้องซึ่หน้าอยู่ด้านหน้า ในโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้นำจะต้องยอมรับว่า ไม่ได้รู้ทุกสิ่งทุกอย่าง ต้องมีความอยากรู้อยากเห็น และฝึกฝนในการตั้งคำถามที่ดี เนื่องจากคุณมีความสนใจ การนำอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน (Leading with humility) หมายความว่า คุณมีแนวโน้มที่จะเรียนรู้มากขึ้นและบ่อยขึ้น ผู้นำที่เรียนรู้มากขึ้น มีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จ

ความสำคัญของภาวะผู้นำ

โดยทั่วไปภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อหน่วยงานอย่างยิ่ง ดังที่ได้กล่าวไว้ต่อไปนี้

๑. เป็นส่วนที่ดึงดูดความรู้ความสามารถต่าง ๆ ในตัวผู้บริหารมาใช้ คือ ผู้บริหารแม้จะมีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ มากมายเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าหากขาดภาวะผู้นำแล้ว ความรู้ความสามารถดังกล่าว มักจะไม่ได้ถูกนำออกมาใช้หรือไม่มีโอกาสใช้อย่างเต็มที่ เพราะไม่สามารถกระตุ้นหรือชักจูงให้ผู้อื่นคล้อยตาม และปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

๒. ช่วยประสานความขัดแย้งต่าง ๆ ภายในหน่วยงาน กล่าวคือ ถ้าผู้บริหารในหน่วยงานมีภาวะผู้นำที่มีคนยอมรับนับถือแล้ว ก็จะสามารถหรือช่วยบรรเทาความขัดแย้งระหว่างบุคคลในหน่วยงานได้ โดยการชักจูง ประนีประนอมหรือประสานประโยชน์เพื่อให้บุคคลในหน่วยงานมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและร่วมกันฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อให้หน่วยงานมีความเจริญก้าวหน้า

๓. ช่วยโน้มน้าวชักจูงให้บุคลากรทุ่มเทความรู้ความสามารถให้แก่องค์กร การมีภาวะผู้นำในตัว ผู้บริหารจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความยอมรับ เกิดความศรัทธาและเชื่อมั่น และเป็นการง่ายที่จะกระตุ้น หรือชักจูงให้พวกเขาทุ่มเทความรู้ความสามารถให้แก่องค์กร

๔. เป็นหลักยึดให้แก่บุคลากรเมื่อหน่วยงานเผชิญสภาวะคับขัน กล่าวคือ เมื่อใดก็ตามที่หน่วยงานต้อง เผชิญกับสภาวะคับขันหรือสภาวะที่อาจกระทบถึงความอยู่รอด ภาวะผู้นำของผู้บริหารจะยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น จะเป็นเสาหลักสำคัญให้สมาชิกของหน่วยงานยึดเหนี่ยวพึ่งพิงและร่วมมือช่วยเหลือกันให้หน่วยงาน อยู่รอดปลอดภัย แม้ความเป็นผู้นำจะมีความสำคัญต่อหน่วยงานและขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน แต่บางสถานการณ์ ภาวะผู้นำอาจมีความสำคัญลดลง เช่น ผู้ปฏิบัติงานได้ปฏิบัติงานมานานจนมีความเชี่ยวชาญ หรือเป็นลักษณะ งานที่ทำตามขั้นตอนการทำงานที่มีการกำหนดระเบียบไว้ละเอียดแล้ว เป็นต้น ผู้นำจะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการ ทำงานได้น้อย อาจจะมีบ้างที่เป็นเพียงกรณีที่ต้องขอคำปรึกษาเท่านั้น

ผู้นำในยุคโลกาภิวัตน์

การแข่งขันทางธุรกิจหรือองค์กรธุรกิจในปัจจุบัน ไม่ได้อยู่แต่เพียงภายในประเทศเท่านั้น แต่กลายเป็น องค์กรแบบโลกาภิวัตน์ คือ มีการซื้อ ขายสินค้าและการบริการระหว่างประเทศต่าง ๆ และการเปลี่ยนแปลงสู่การ เป็นโลกาภิวัตน์ ล้วนมีผลกระทบ เพราะการแข่งขันแบบโลกาภิวัตน์ มุ่งเน้นต่อการสร้างมาตรฐานการบริการที่มี คุณภาพสูงขึ้นแก่ลูกค้า ผู้นำในยุคปัจจุบัน ต้องมีความแตกต่างจากการบริหารธุรกิจในอดีตเป็นอย่างมาก เพราะ ความต้องการของลูกค้าและพนักงานมีความแตกต่าง

และเปลี่ยนแปลงไป และผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุคโลกาภิวัตน์ จะต้องประกอบด้วย การคิดแบบ
โลกาภิวัตน์ เล็งเห็นเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรม พัฒนาความชำนาญทางด้านเทคโนโลยี
สร้างคุณค่าธุรกิจและพันธมิตร และสร้างการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำ

ประสิทธิภาพของภาวะผู้นำ

ประสิทธิภาพของภาวะผู้นำก็เหมือนกับความหมายของภาวะผู้นำที่มีมากและแตกต่างกันไป
ตามความสนใจ และขอบเขตการศึกษาของนักวิจัย เกณฑ์ (Criteria) ที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพ
ผู้นำพอแยกได้เป็น 3 ลักษณะคือ

1. **ผลที่เกิดขึ้นของกลุ่ม (Outcome)** คือ ผลที่เกิดขึ้นของกลุ่ม เนื่องจากความสามารถ ใน
การนำหรือภายใต้การนำของผู้นำ เช่น ผลสำเร็จของการปฏิบัติงานของกลุ่ม การสามารถ บรรลุ
วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้การอยู่รอดของกลุ่มความก้าวหน้าของกลุ่ม ความพร้อมของกลุ่ม ความสามารถในการ
การแก้ปัญหาของกลุ่มความพึงพอใจของสมาชิกของกลุ่มที่มีต่อผู้นำและฐานะที่ ได้รับการยอมรับไม่
เปลี่ยนแปลงของผู้นำสำหรับผลสำเร็จของการปฏิบัติงานในองค์การธุรกิจ อาจจะได้ชัดจากผล
กำไรที่เพิ่มขึ้นยอดขายที่เพิ่มขึ้นครองส่วนแบ่งการตลาดมากขึ้น เงินหมุนเวียนลงทุนมากขึ้น รวมทั้ง
การยอมรับในผู้นำจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนและผู้ตามมากขึ้น ส่วนองค์การของรัฐมักจะเน้นไปที่
ปริมาณและคุณภาพของผลผลิตและการบริการขององค์การ

2. **ทัศนคติของผู้ตาม (Attitude of Followers)** ทัศนคติของผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชาที่
มีต่อผู้นำนิยมใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินประสิทธิภาพของผู้นำ อีกเกณฑ์หนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะทราบได้ โดยการ
ใช้แบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์ผู้ตามดังตัวอย่างคำถามต่อไปนี้ ผู้นำสามารถตอบสนองความ
ต้องการและคาดหวังของผู้ตามได้ดีเพียงใด

- ผู้ตามชอบ ยกย่องและยอมรับผู้นำเพียงใด
- ผู้ตามมีความยินดีในการปฏิบัติงานตามคำสั่งหรือคำขอร้องของผู้นำแค่ไหน
- ผู้ตามต่อต้าน เพิกเฉย ที่จะไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำขอร้องของผู้นำหรือไม่

3. **คุณภาพของกระบวนการกลุ่ม (Quality of Group Process)** คุณภาพของ
กระบวนการกลุ่มก็เป็นเกณฑ์ที่ใช้ประเมินประสิทธิภาพของผู้นำโดยประเมินจากความสนับสุนนด้าน
ต่าง ๆ และความตั้งใจที่จะทำให้คุณภาพของกระบวนการกลุ่มของลูกน้องมีคุณภาพดีขึ้นในด้านความ
สามัคคี ความร่วมมือ แรงจูงใจการแก้ปัญหา การตัดสินใจ การแก้ไขความขัดแย้ง ประสิทธิภาพของ
งานเฉพาะด้าน กิจกรรมขององค์การการมีทรัพยากรอย่างพอเพียง และความพร้อมของกลุ่มที่จะ

รับมือต่อการเปลี่ยนแปลง และเหตุการณ์วิกฤตต่าง ๆ รวมทั้งการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของการทำ
งาน การสร้างความมั่นใจให้สมาชิก การเพิ่มพูนทักษะในงานและการพัฒนาสุขภาพจิตของสมาชิกให้
ดีขึ้น

การพัฒนาภาวะผู้นำในองค์กร

การพัฒนาภาวะผู้นำย่อมมีความจำเป็นอย่างยิ่งโดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ

- 1) เพื่อให้ทราบจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง
- 2) เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นที่ยังบกพร่องอยู่
- 3) เพื่อทดแทนจุดอ่อนของตนเอง

การพัฒนาภาวะผู้นำนั้นมีแนวทางในการพัฒนา 4 วิธี ดังนี้

1.การศึกษา การได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการมีหลักสูตรและระยะเวลากำหนดไว้ชัดเจน
เช่น หลักสูตรปริญญาโทและปริญญาเอก เป็นต้น

2.การฝึกอบรม เป็นการพัฒนาความรู้และทักษะเฉพาะอย่างของการเป็นผู้นำ ซึ่งมีหลายวิธี
เช่น การสร้างสถานการณ์จำลอง เกมการบริหาร เป็นต้น

3.การสร้างประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้จากการทำงาน การมีโอกาสดำเนินการที่ท้าทายมาก
ย่อมมีโอกาสเรียนรู้มาก การแสวงหาโอกาสในการทำงานที่ท้าทาย

4.การเรียนรู้จากตนเอง ต้องการเรียนรู้จากความสำเร็จหรือความล้มเหลวของตนเองเป็น
วิธีการพัฒนาผู้นำที่ดีอีกวิธีหนึ่ง

องค์ประกอบของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำนั้นมีปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบหลัก 4 ปัจจัย อันได้แก่

1. ผู้นำ (Leader) หมายถึง ตัวบุคคลที่นำกลุ่ม มีบุคลิกอุปนิสัยในการเป็นผู้นำเพื่อให้ผู้ตาม
เกิดความไว้วางใจ และสามารถกระตุ้นผู้ตามให้กระทำการต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จ

2. ผู้ตาม (Followers) หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่รับอิทธิพลจากผู้นำที่ต้องการรูปแบบ
ภาวะผู้นำที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับ พื้นฐานความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์

3. การสื่อความหมาย หมายถึง การสื่อความหมายสองทางไม่เพียงแต่การใช้คำพูดยังรวมถึง
การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง

4. สถานการณ์ (Situation) หมายถึง เหตุการณ์และสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่
แตกต่างกัน จึงต้องใช้วิสัยทัศน์ที่เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์

คุณลักษณะที่ดีของภาวะผู้นำ

โดยพิจารณาจากการบริหารงาน โดยแบ่งออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. ผู้นำแบบเจ้าระเบียบ ผู้นำแบบนี้มักจะถือระเบียบแบบแผนเป็นสำคัญไม่ชอบให้มีการเปลี่ยนแปลง การสั่งการมักใช้กฎระเบียบ เป็นเครื่องมือ โดยยกเหตุผลในระเบียบมาใช้ในการปฏิบัติงานมากกว่าการติดต่อสื่อสาร สิ่งงานมักเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
2. ผู้นำแบบบ่งการ ผู้นำที่ชอบใช้อำนาจในการปฏิบัติงานขาดหลักมนุษยสัมพันธ์ ทำงานแบบสั่งการเพื่อแสดงถึงอำนาจและความสัมพันธ์ในการทำงาน
3. ผู้นำแบบจูงใจ เป็นผู้นำที่ปฏิบัติงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมพิจารณาแสดงความคิดเห็น และเป็นการบรรเทาต่อต้านไปด้วยการติดต่อสั่งงานเป็นแบบสองทิศทาง
4. ผู้นำแบบร่วมใจ เป็นผู้นำที่นิยมการปรึกษาหารือและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชา ยึดหลักประนีประนอมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในฐานะผู้ร่วมงานอาศัยศิลปะการจูงใจ เมื่อประสงค์ให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้ความร่วมมือร่วมใจในการแสดงความคิดเห็นและการปฏิบัติงาน

การเป็นผู้นำที่ดีนั้นต้องสร้างคุณสมบัติหรือคุณลักษณะให้เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลที่เรียกว่าภาวะผู้นำ ซึ่งถ้าบุคคลหรือผู้นำมี คุณสมบัติดังกล่าวจะทำให้สามารถเป็นผู้นำที่ดีได้ คุณสมบัติดังกล่าวมี 10 ประการ ดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์หรือชอบฝันสร้างวิมานในอากาศ (Visionary) การเป็นผู้นำที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์หรือความฝันอยู่ตลอดเวลา ฝันที่อยากจะเห็นตัวเองในอนาคตเป็นอย่างไร ในชีวิตคนนั้นต้องฝันว่าตัวเองอยากจะเป็นอะไร การฝันจะทำให้เกิดแรงขับที่จะทำให้เราก้าวสู่สิ่งที่เราฝันถึง ความฝันจะนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายจุดหมายปลายทางและสร้างแนวทาง เพื่อมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทางนั้น
2. มีความเข้าใจลึกซึ้ง (Insightful) การเป็นผู้นำต้องมีสายตาแหลมคม มีความชาญฉลาดมองปัญหาอย่างเป็นระบบและรอบด้าน
3. มีความน่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ (Reliable) ความน่าเชื่อถือของผู้นำเกิดขึ้นจากตัวเราต้องมีความจริงใจอยู่เสมอ การทำสิ่งต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อย่าเป็นคนใช้กุศโลบายเพื่อประโยชน์ตนเอง ต้องสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้องให้ได้ เมื่อขาดความน่าเชื่อถือความศรัทธาจะลดลงไปทันที

4. มีอารมณ์ที่มั่นคง (Emotionally Balanced) ผู้นำที่ดีต้องไม่มีอารมณ์ฉุนเฉียวโกรธง่าย ห่อเหี่ยวและแปรปรวนอยู่ตลอดเวลา การรู้จักควบคุมอารมณ์จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง การเป็นคนสุขุมเยือกเย็นจึงเป็นสิ่งที่ผู้นำต้องมี

5. มีการปรับตัวเปิดรับการเปลี่ยนแปลง (Adaptable) ผู้นำยุคใหม่ต้องมีการปรับตัวตลอดเวลา มีอะไรเปลี่ยนแปลงก็เปิดรับ อย่าทำตัวเป็นผู้เก่งแล้ว รู้แล้ว ควรจัดทำตัวในลักษณะที่ว่า “เรายังไม่ดีพอ เราต้องปรับปรุง” การเปิดโลกทัศน์เพื่อเรียนรู้และรับสิ่งใหม่ ๆ โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศ นับว่ามีคุณค่าอย่างยิ่งและจะเป็นเครื่องมือของผู้นำในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จได้ต่อไป

6. มีความเพียรพยายาม (Persistent) ผู้นำที่ดีต้องเป็นคนเอาจริงเอาจัง ยึดมั่นในหลักการ ถ้าเชื่อว่าสิ่งนั้นคือสิ่งที่ถูกต้อง จะพยายามทำสิ่งนั้นให้ได้แม้ว่าจะมีอุปสรรคมากน้อยเพียงใดก็ตาม

7. มีการมองโลกในแง่ดี (Optimistic) ผู้นำที่ดีต้องมีความสนุกสนานเบิกบานใจอย่าเป็นคนที เครียดทั้งวัน ทำจิตใจให้สบาย ๆ ให้รู้จักเป็นคนแปรสภาพปัญหาอุปสรรคเป็นโอกาสแห่งความสำเร็จ การมองโลกในแง่ดีจะทำให้จิตใจดี ส่งผลต่อกายดีมีความสุข การฝึกให้รู้จักมองโลกในแง่ดีนั้นเป็น สิ่งจำเป็นสำหรับผู้นำ

8. มีความรับผิดชอบ (Accountable) ผู้นำต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่องานของ องค์กร ความรับผิดชอบนี้หมายถึงความผูกพันต่อการปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมาย ไว้ด้วยความกระตือรือร้นและเต็มใจอย่างยิ่ง ผู้นำต้องกล้าที่จะยอมรับทั้งผิดและชอบ

9. มีความเชื่อมั่นในตนเอง (Confident) ผู้นำที่ดีต้องสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับตนเอง ให้ได้ เพราะว่าความเชื่อมั่นในตนเองเป็นพลังกระตุ้นตัวเองให้ไปสู่ความสำเร็จในการเป็นผู้นำได้

10. มีความคิดริเริ่ม (Initiating) ผู้นำต้องกล้าที่จะคิดสิ่งแปลกใหม่ด้วยตนเอง ผู้นำยุคใหม่ ต้องฝึกการคิดริเริ่มด้วยตนเอง พยายามคิดแบบประยุกต์ สร้างความคิดใหม่ ๆ ลดการครอบงำ ความคิดดั้งเดิมพยายามคิดแบบปราศจากหลักเกณฑ์ จากคุณสมบัติที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าผู้นำที่ดี นั้นนอกจากมีพื้นฐานที่ดีแล้วจะต้อง หมั่นฝึกฝน เรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะ เสริมสร้างสมรรถนะของผู้นำหรือที่เรียกว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถ บุคลิกลักษณะ อุปนิสัยและทัศนคติ ให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานเพื่อก่อให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุดแก่องค์กร

ลักษณะที่ดีของผู้ผู้นำ คือ มีการศึกษาดี เฉลียวฉลาด เชื่อมมั่นในตนเองมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรและสังคม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีความรับผิดชอบ ความสามารถในการปรับตัวปรับอารมณ์ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมดี มุ่งมั่นที่จะสร้างผลงานและมาตรฐานในการทำงาน มีความสามารถในการตัดสินใจ มีเหตุผลฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาก้าวหน้า มีความยุติธรรม มีความสามารถในการจูงใจผู้อื่นได้ดี มีความสามารถในการคัดเลือกและพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาสร้างความสามัคคีมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริตใจ ผู้นำที่ดีต้องมีความตื่นตัวมีความสามารถในการตัดสินใจรวดเร็วและถูกต้อง มีความสามารถในการจูงใจคนมีความรับผิดชอบและมีความฉลาดรอบรู้ทันโลกทันเหตุการณ์และมีความสามารถในการแก้ปัญหาให้ สำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี

การจัดการองค์กรโดยหลักอริยบท 4

การทำงานที่จะให้ประสบความสำเร็จนั้นต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ มากมาย แต่สิ่งที่สำคัญและขาดไม่ได้ คือคุณธรรม สำหรับผู้นำในการบริหารงานต้องมีการส่งเสริมผู้ปฏิบัติงานให้ ได้ใช้ศักยภาพที่มีในการทำงานอย่างเต็มที่ บุคคลจำนวนมากที่ทำงานแล้วไม่ประสบความสำเร็จ และทำงานแล้วไม่มีประสิทธิภาพ เพราะสิ่งที่ขาดไปนั้น คือการนำหลักธรรมมาใช้สนับสนุนในการทำงาน ซึ่งหลักธรรมที่เกี่ยวกับการทำงานในพระพุทธศาสนา เรียกว่า อริยบท 4 หลักแห่ง ความสำเร็จ หลักธรรมนี้เป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน ตามแนวพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ปฏิบัติตามหลักอริยบท 4 อริยบท แปลว่า หลักพื้นฐานแห่ง ความสำเร็จ หรือทางสู่ความสำเร็จ มีองค์ประกอบ 4 คือ

1. ฉันทะ คือ มีใจรักทำงานด้วยใจรักงาน
2. วิริยะ คือ พากเพียรทำ รักแล้วต้องขยัน ความขยันคือ ภาวปฏิบัติการของความรัก ความรักในงานจะทำให้เรารู้ว่าควรทำงานอะไร ส่วนความขยันจะทำให้งานนั้นก้าวไปสู่ความสำเร็จ การทำงานถ้าขาดความขยัน ความขี้ขลาดก็จะไม่เกิด
3. จิตตะ คือ จดจำจ่อจิต หมายความว่า ทำอะไรก็ตามให้เจาะลงไป ปักใจลงไปในสิ่งนั้นอย่างลึกซึ้ง อย่างมุ่งมั่น อย่างจริงจัง และอย่างทุ่มเท ใครก็ตามที่ทำงานด้วยการเอาใจจดจ่ออยู่กับงานนั้น คนนั้นจะประสบความสำเร็จ
4. วิมังสา คือ วินิจวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ พัฒนานั่นเอง
เมื่อเราทำงานอะไรก็ตามให้พินิจพิเคราะห์ สร้างสรรค์พัฒนา โดยการให้รู้จักคิดเชิงวิเคราะห์

การมีผู้นำที่มีการจัดการที่ดีจะทำให้องค์กรมีกระบวนการและการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ที่เกิดจากการมีผู้นำที่มีความสามารถและเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง สามารถขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ประสบความสำเร็จและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร อันได้แก่ การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพสูง การแก้ปัญหา การวางแผน การกำกับกำกับการปฏิบัติงาน การสื่อสารที่ดี การสร้างสัมพันธ์ การสอนงาน การสร้างสังคม การตัดสินใจ การกระตุ้นใจ การคิดเชิงสะท้อน การจัดการตนเอง การใช้เทคโนโลยี การเรียนการสอน รวมทั้งความฉลาดทางอารมณ์ ตลอดจนการบริหารที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ เพราะฉะนั้นแล้วทักษะของภาวะผู้นำ ในการบริหารจัดการองค์กรเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ควรมีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) การวางแผนที่ดีด้วยแผนกลยุทธ์ นโยบาย แผนงานที่ชัดเจน เข้าใจง่าย โดยการวางแผนนั้นต้องมีแนวปฏิบัติที่เป็นแนวทางในการวางแผนกลยุทธ์ได้เป็นอย่างดีและสามารถปรับปรุงยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับนโยบายให้เป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์

2. การจัดองค์กร (Organizing) เป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่าสิ่งใดจะต้องมีการจัดโครงสร้างอย่างชัดเจนทั้งสายงานจัดบุคคลากรตามสายบังคับบัญชา การแบ่งหน้าที่ของฝ่ายงานอย่างเป็นระบบงาน และมีทีมงานในการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ที่วางไว้

3. การบังคับบัญชา (Commanding) มีการตัดสินใจสั่งการที่เป็นกัลยาณมิตร การสั่งการเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการบังคับบัญชาดูแลตรวจสอบและติดตาม

4. การประสานงาน (Coordinating) ทั้งภายในองค์กรและระหว่างองค์กร ดังนั้นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อประสานงานต่าง ๆ และให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

5. การควบคุม (Controlling) จำเป็นต้องมีการควบคุม ดูแลทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เพื่อให้การจัดการมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

สรุปได้ว่าหลายองค์กรผู้นำได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารองค์กร ถือว่าเป็นอีกหนทางหรือวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้นำได้มีแนวทางในการบริหารจัดการควบคู่กับหลักธรรมคำสอนที่สามารถนำมาบูรณาการให้เข้ากับองค์กร ยุคสมัยได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำอย่างมีระบบได้ดำเนินการต่อเนื่องมาร่วมร้อยปีเกิดมุมมองและความเชื่อต่าง ๆ ที่พัฒนามาเป็นทฤษฎีภาวะผู้นำจำนวนมากมาย ซึ่งมีค่าสำคัญอยู่ 2 คำที่จำเป็นต้องเข้าใจในเริ่มแรก คือ คำว่า "leadership" เรียกว่า "ภาวะผู้นำ" หรือ "การเป็นผู้นำ" โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพผู้นำที่เข้มแข็ง จึงจะทำให้เกิดประสิทธิผลได้สูงสุดโดยเฉพาะภายใต้ ภาวะของโลก ที่มีพลวัตสูง ย่อมต้องการได้ผู้นำที่กล้าท้าทายต่อการดำรงสถานภาพเดิมมีความสามารถในการสร้างวิสัยทัศน์ และสามารถในการคลี่คลายสมาชิก ทั้งต้องอาศัยความเชื่อมโยงจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำหลาย ๆ ทฤษฎี เพื่อสร้างองค์การให้มีความมุ่งมั่นต่อความสำเร็จตามวิสัยทัศน์นั้น แต่ก็ยังต้องมีการบริหารที่สามารถกำหนดรายละเอียดของแผนงาน สามารถออกแบบโครงสร้างที่มีประสิทธิภาพขององค์การรวมทั้งติดตามตรวจสอบดูแลการปฏิบัติงานประจำวัน การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการบริหารองค์กรจะช่วยให้ องค์กรประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้ ผู้บริหารต้องมีหลักในการ บริหารตนเองเสียก่อน ในการบริหารงานให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทธรรม แปลว่า หลักพื้นฐานแห่งความสำเร็จ หรือทางสู่ความสำเร็จ ดังนั้น การบริหารจัดการองค์กรจึงมีความจำเป็นต้องใช้หลักการบริหาร จัดการสมัยใหม่ ผสมผสานเข้าด้วยกันกับหลักการทางพระพุทธศาสนาและนำมาประยุกต์ใช้ ใน การบริหารจัดการ องค์กรเพื่อให้ทันกับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

References

- กอบแก้ว ดุลยจำนงค์. (2541). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีมหาวิทยาลัยเอกชน : ศึกษากรณี มหาวิทยาลัยรังสิต. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กวี วงศ์พุ่ม. (2550). ภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : ปิเคอินเตอร์พรินท์.
- ชาญชัย อาจिनสมาจาร. (2550). ภาวะผู้นำในองค์การ. กรุงเทพมหานคร : ปัญญาชน.
- นันทวรรณ อิศรานวัณชัย. (2550). ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลักพุทธธรรม. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เนตรพัฒนา ยาวีราช. (2546). ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร : เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส.
- พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์. (2545). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร : บุคไทย.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2544). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร : ธนัชการพิมพ์.

วิมล จันทรแก้ว. (2555). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 3. *ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต*.
บัณฑิต วิทยาลัยมหาวิทยาลัยรังสิต.

วิสิทธิ์ มะณี. (มมป). *ภาวะผู้นำกับการบริหาร : กรณีศึกษาเจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรม*.

เสน่ห์ จัยโต และคณะ. (มมป). *ผู้นำในองค์กรในเอกสารการสอนชุดวิชาองค์การและการจัดการงาน
บุคคล*. นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.